

<http://artnodes.uoc.edu>

INTRODUCCIÓ

Narratives transmèdia

Domingo Sánchez-Mesa

Catedràtic de Teoria de la Literatura i Literatura Comparada
 Departament de Lingüística General i Teoria de la Literatura
 Universitat de Granada

Jordi Alberich-Pascual

Professor Titular de Comunicació audiovisual i Publicitat
 Departament d'Informació i Comunicació
 Universitat de Granada

Nieves Rosendo

Becària FPU
 Departament d'Informació i Comunicació
 Universitat de Granada

.....
 Data de publicació: novembre de 2016

Des que Henry Jenkins va publicar el seu arxivat article «Transmedia Storytelling» a *Technology Review* (2003), la transmedialitat s'ha convertit en un encreuament de camins (*crossroads*) on es troben investigadors de disciplines molt diferents (*Media Studies*, Narratologia, Arts Visuals, Màrqueting, Literatura Comparada, Semiòtica, Estudis Teatral i de la *Performance*, *Game Studies*, Sociologia, etc.) al costat d'autors i públics participants en les noves maneres emergents de creació, producció i participació multiplataforma i de relat distribuït que implica aquesta transmedialitat.

Així mateix, la intermedialitat, amb el fenomen de les adaptacions al seu nucli, les franquícies *crossmedia* i les teories renovades dels mons fictivals (*storyworlds*), constitueixen igualment part de l'espai de reflexió, debat i intersecció entre arts digitals, mitjans de comunicació i tecnologies interactives, que proposa el present volum d'*Artnodes*. En els articles que el componen s'hi representa la complexitat i varietat de perspectives i d'objectes d'estudi i la necessitat de revisar o reconstruir els mètodes i eines teòriques i crítiques amb què s'han pensat les pràctiques culturals en el paradigma digital.

El treball que introdueix aquest volum «Transmedia (Storytelling?): A Polyphonic Critical Review» és el resultat del diàleg creuat dels seus autors (Domingo Sánchez-Mesa, Espen Aarseth, Robert Pratten i Carlos A. Scolari) sobre algunes de les qüestions fonamentals en el debat entorn de les narratives transmèdia (*transmedia storytelling*): des de la necessitat de deconstruir els dos mites principals entorn del TS («no hi ha res nou en el TS» i «el TS suposa un nou i disruptiu paradigma comunicatiu») fins a la pèrdua progressiva de rellevància de la història (*story-*) i del relat en si (*-telling*), en favor de les construcció dels mons, els personatges i l'experiència transmèdia, passant per la influència creixent del paradigma dels videojocs o el major pes de la col·laboració i participació col·lectiva i del paper de les audiències en les diferents fases de la producció transmèdia. Per mitjà d'una revisió crítica de les possibilitats de les noves tecnologies i dels dispositius d'interacció immersiva (dels *smartphones* a la VR, els ARGs o l'AR) en el relat transmèdia, així com dels riscos d'ignorar el paper de l'adaptació i els efectes de la mediació en el discurs i les pràctiques dominants del TS, es conclou que la transmedialitat és tan sols una opció des del

punt de vista narratiu, però també una tendència cada vegada més generalitzada en qualsevol estratègia comunicativa en *la galàxia dels new media*.

L'article «Character-centred transmedia narratives. Sherlock Holmes in the 21st century», de Nieves Rosendo, recolzat en l'estudi de cas de la sèrie britànica *Sherlock* (BBC 2010-), troba les claus de la seva expansió transmèdia en la forta intertextualitat que la sèrie presenta tant amb l'obra original i les seves adaptacions posteriors com amb els seguidors vuitcentistes i els fans actuals. L'aportació principal de l'article és la consideració de l'existència de narratives transmèdia centrades en el personatge, enteses com a diferents de les narratives transmèdia centrades en el món i el *world building*. Com a conseqüència, l'autora advoca per la necessitat d'adaptar la teoria existent de les narratives transmèdia per a l'anàlisi del personatge, relacionant-la principalment amb les teories de la transficcionalitat de Richard Saint-Gelais i les aportacions de Paolo Bertetti sobre la tipologia de personatges transmèdia, a més dels conceptes d'*adaptació* i *serialitat*.

Jordi Alberich Pascual i Francisco J. Gómez Pérez, en el seu article «Exploraciones transmedia en la creación cinematográfica colaborativa iberoamericana contemporánea», revisen i contraposen les principals obres de creació cinematogràfica col·laborativa internacional com les *Blender Open Movies* o *RiP: A remix manifesto* (2008), en les quals predomina la unitat i l'estandardització narrativa, a les creacions cinematogràfiques col·laboratives iberoamericanes de l'última dècada, on els projectes es despleguen a través de diversos mitjans i plataformes de comunicació, fenomen que denominen *exploracions transmèdia*. Des de *El Cosmonauta* (2008-2013) a *(des)Iguales* (2015-2017), la connexió entre les pràctiques dels anomenats *collaborative film making* i *transmedia storytelling* demostra per als autors una ampliació revolucionària de les possibilitats de la creació audiovisual contemporània.

L'article «Transmedia narratology and transmedia storytelling» de Marie-Laure Ryan presenta la proposta de l'estudi del *transmedia storytelling* des de la disciplina de la Narratologia, per a la qual cosa realitza un estudi comparatiu dels tres tipus de discursos dominants sobre el fenomen: el discurs de la indústria, el discurs dels fans i el discurs de la narratologia. Per a l'autora, el *transmedia storytelling*, com a combinació d'adaptació i de transficcionalitat, pot ser estudiat per la Narratologia, tant des dels conceptes de mons narratius o *storyworlds* com des de les teories de l'adaptació, les estructures mítiques presents en la proliferació de narratives transmèdia dels gèneres de la fantasia i la ciència-ficció, o la participació activa de l'audiència. Finalment, proposa la consideració del *transmedia storytelling* com a mitjà, quant a mode d'expressió artística culturalment reconeixible.

Sobre el fenomen més ampli de la transmedialitat, i a través del cas del gènere popular de la fotonovel·la, Jan Baetens en el seu article «Between adaptation, intermediality and cultural series: the example of the photonovel» considera la transmedialitat com un procés abans

que com un producte, com una forma de «constricció» determinada per l'especificitat de cada mitjà. Aquest procés es manifesta tant en la migració de l'obra artística d'un mitjà a un altre (transmedialitat centrífuga), com en l'heterogeneïtat o intermedialitat intrínseca de cada mitjà (transmedialitat centrípeta). En aquesta migració, que requereix que l'obra sigui distintiva i identificable, aquesta es veu sotmesa a mecanismes d'adaptació i serialització. Com a facultat de tota obra artística, potenciada per les indústries culturals, la migració transmèdia pot i ha de ser estudiada des d'una perspectiva cultural i històrica. Des d'aquest horitzó teòric, el gènere de la fotonovel·la mostra tant les possibilitats com les constriccions abans descrites, presentant-se com un camp de proves excel·lent per a l'estudi de la transmedialitat en tota la seva complexitat.

A «Transmedial museum experiences: the case of Moesgaard», l'article signat per Susana Pajares Tosca es defineix i es realitza una aproximació a l'estatus ontològic de l'experiència museística transmèdia per mitjà de l'estudi de cas de tres exhibicions del museu Moesgaard a Aarhus, de Dinamarca. L'experiència transmèdia, que pot ser o no interactiva, es produeix mitjançant la convergència de l'artefacte històric i de les narracions ficcionals que l'acompanyen, distribuïdes en diferents plataformes de mitjans. L'experiència es constitueix per mitjà de la performativitat de tipus emocional experimentada pels visitants que entren al món contextual del qual l'artefacte històric n'és la clau i l'origen.

Dins del marc ampli de les relacions entre el teatre i la cibercultura, l'article «Posibilidades de un teatro transmedia» de María Ángeles Grande Rosales i María José Sánchez Montes, contextualitza diverses manifestacions teatrals i parateatrals recents, de diferents gèneres i subgèneres relacionats, com el ciberteatre, el teatre digital, l'hiper-drama i la ciberperformance. Enfront de la qüestió suggeridora de l'existència del teatre transmèdia, s'analitzen una sèrie d'experiències transmèdia en el teatre actual que van des dels muntatges recents de les companyies La Fura dels Baus o Remiendo Teatre, a casos interessants d'expansió transmèdia com el de l'espectacle *Rosas Danst Rosas* (1983) amb motiu del seu trentè aniversari.

L'article «Intermedia/Transmedialidad) como modelos de un Discurso Literario y Cultural», de María Teresa Vilariño Picos, realitza un recorregut a través de nous llenguatges artístics dins de la convergència de mitjans, fent una atenció especial a aquells relacionats amb la multimedialitat, la transmedialitat i la intermedialitat. Conceptes com *hibridació* i *mutació*, *virtualitat* i *presencialitat*, *participació* i *interactivitat* es presenten com a propis d'algunes creacions artístiques dels últims anys, com *Anomia*, de Mónica Ezquerro, o *Deconstrucine*, de Miguel Mariño, així com la influència del digital i numèric en les anomenades *noves textualitats*. L'article convida, d'aquesta manera, a alterar la nostra manera de comprendre el ja nou camp expandit de les arts i les humanitats digitals.

A «La experiencia transmedial según sus consonancias discursivas», Diego Luna Delgado s'enfronta a un repte tan rellevant

com complex: comprendre la matriu discursiva que caracteritzaria el context cultural i teòric en què es desenvolupen les narratives transmèdia. El text apunta a un horitzó polèmic per a pensar la transmedialitat davant un possible buidament de la categoria de *mitjà*, hipotèticament indiferent o inoperatiu en aquest context. La tríada de conceptes proposats, amb els seus corresponents discursos teòrics, per a emmarcar discursivament la transmedialitat —transestètica, transmodernitat, transpersonalitat— tracen un espai per a la reflexió i la discussió, teòrica i filosòfica, sobre el possible paper de la transmedialitat en la configuració de les condicions de possibilitat de la creació estètica i la (auto)comprensió de la personalitat en un present definit ja com a transmodern.

Amb un biaix proper a l'assaig, Rob Wittig ofereix a «What world are you from? Learning from the transmedia roots of netprov», el resultat d'una llarga experiència en la pràctica i la docència de la improvisació dramàtica i l'experimentació col·laborativa per mitjà de la performance. Creador i practicant, al costat de Mark Marino, d'un subgènere d'improvisació teatral a internet anomenat netprov, Wittig proposa un model descriptiu, amb categories originals, del funcionament de cadascun dels grans àmbits de la producció cultural o mons de creació, a través de les seves aportacions específiques

a la creativitat experimental digital en les netprov: literatura, teatre, *mass media*, jocs, internet i *social media*. L'article, per tant, suposa una aportació teòrica original des d'un àmbit rellevant de la producció transmèdia amb un gran potencial de ser exportat a altres esferes del *transmedia storytelling*.

Mitjançant d'aquesta col·lecció de treballs, obrim, de manera dialògica, la discussió terminològica i conceptual sobre la *transmedialitat*, el *transmedia storytelling*, la *intermedialitat*, el *crossmèdia*, la *narrativitat expandida* i els *nous mons transmèdia*. La creació audiovisual col·laborativa, el disseny d'experiències museístiques transmèdia, els nous models de relat televisiu a les sèries de ficció, la influència del paradigma dels videojocs en la producció transmèdia, la realitat econòmica i industrial d'aquesta producció en la seva hipotètica i polèmica diferenciació de les franquícies crossmèdia, la reacció de les arts digitals en aquest context, la necessitat d'un nou tipus d'alfabetització i reconeixement del sistema educatiu i la realitat de les audiències (tradicionals i prosumidores) o les possibilitats d'un teatre i una performance transmèdia, són algunes de les peces discursives significatives d'aquest complex transmediàtic, símptoma de la profunda transformació en marxa del sistema de mitjans clàssic en aquest particular encreuament de camins emergent.

Cita recomendada

SÁNCHEZ-MESA, Domingo; ALBERICH-PASCUAL, Jordi; ROSENDO, Nieves (2016). «Introducció».

A: «Narratives transmèdia» [node en línia]. *Artnodes*, n.º 18, pàgs. 2-7. UOC. [Data de consulta: dd/mm/aa]

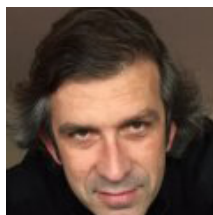
<<http://journals.uoc.edu/ojs/index.php/artnodes/article/view/n18-sanchez-alberich-rosendo/n18-sanchez-alberich-rosendo-pdf-ca>>

<<http://dx.doi.org/10.7238/a.v0i18.3067>>

Els textos publicats en aquesta revista estan subjectes —llevat que s'indiqui el contrari— a una llicència de Reconeixement-Sense obres derivades 3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que citeu l'autor, la revista i la institució que els publica (Artnodes. Revista d'art, ciència i tecnologia; UOC); no en feu obres derivades. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/3.0/es/deed.ca>.

CV

Domingo Sánchez-Mesa

Catedràtic de Teoria de la Literatura i Literatura Comparada
 Departament de Lingüística General i Teoria de la Literatura
 Universitat de Granada
 dsanchez@ugr.es

Facultad de Comunicación y Documentación
 Colegio Máximo, Campus La Cartuja s./n,
 18071 Granada (España)

Domingo Sánchez-Mesa Martínez es catedrático en Teoría de la Literatura y Literatura Comparada de la Universidad de Granada (UGR). Su actividad docente e investigadora se desarrolla tanto en la Facultad de Comunicación y Documentación, donde ocupa el cargo de coordinador del Máster en Nuevos Medios Interactivos y Periodismo Multimedia, como en la Facultad de Filosofía y Letras, donde es miembro de la comisión académica del Máster en Estudios Literarios y Teatrales. En la actualidad es director del proyecto I+D MEC *Nar-Trans (Narrativas Transmediales: Nuevos Modos de Ficción Audiovisual, Comunicación Informativa y Performance en la Era Digital, 2014-2017)* y del proyecto *Imágenes de la inmigración en la Frontera Sur*, del Cicode (UGR) y Fundación «La Caixa» (2016-17). Ha publicado libros y artículos científicos en las siguientes líneas de investigación: a) Teoría literaria contemporánea (pensamiento y obra de Mijaíl Bajtín, *Literatura y cultura de la responsabilidad*, Comares, 1999); b) Comparatismo interartístico, intermedialidad y transmedialidad (diversos artículos sobre adaptación, cine-literatura-videojuegos y narrativas transmediales); c) cibercultura y literatura digital (*Literatura y cibercultura*, Arco Libros, 2004); d) Narrativa y poesía españolas del cambio de siglo xx y xxi (*Cambio de Siglo. Antología de poesía española 1990-2007*, Hiperión, 2007) y e) imagología de la inmigración en el cine y la literatura. Ha sido profesor invitado (Edward Laroque Tinker Visiting Professor) en el semestre de otoño 2016 en el Barnard College del ILAS (Columbia Univ.), así como en el Smith College de la UMass Amherst (otoño 2012), además de haber impartido seminarios y conferencias en distintas universidades extranjeras: The Graduate Center CUNY (Estados Unidos), KULeuven (Bélgica), Beijing-Beida (China), Bergen (Noruega) o Passau (Alemania). En la actualidad es profesor invitado en distintos programas de máster en España: Guión de Cine y Televisión (Universidad Carlos III, Madrid), Estudios de la Literatura y de la Cultura Studies (Santiago de Compostela) y Estudios Cinematográficos (Universidad de Córdoba). Como gestor académico fue también director de los Cursos de Lengua y Cultura para Extranjeros de la Universidad Internacional Menéndez Pelayo (UIMP, Santander 2001-2005) y coordinador del Grado en Comunicación Audiovisual de la UGR (2010-2015).

CV

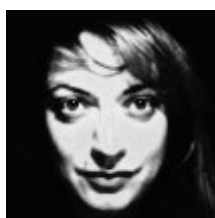
Jordi Alberich-Pascual

Professor Titular de Comunicació audiovisual i Publicitat
 Departament d'Informació i Comunicació
 Universitat de Granada
 jalberich@ugr.es

Departamento de Información y Comunicación
 Universidad de Granada
 18071 Granada (España)

Jordi Alberich Pascual és Professor Titular d'Universitat de Comunicació audiovisual i Publicitat a la Universitat de Granada. Actualment és coordinador acadèmic del grau de Comunicació audiovisual, i sotsdirector del departament d'Informació i Comunicació de la pròpia Universitat de Granada. Ha desenvolupat la seva activitat investigadora com a expert en comunicació en els nous mitjans i en creació audiovisual col·laborativa. És investigador principal del grup de recerca COMUNICAV, membre del laboratori de recerca SECABA LAB, així com del projecte I+D NarTrans. *Narrativas transmediales: nuevos modos de ficción audiovisual, comunicación informativa y performance en la era digital*. És autor i/o coautor de més d'una desena de llibres sobre l'acció comunicativa en l'era digital, entre els quals destaquem *Políticas de impulso a las industrias audiovisuales* (Comunicació Social, 2015), *Comprender los Media en la sociedad de la información* (Editorial UOC, 2012), *Previously On. Interdisciplinary studies on TV series in the Third Golden Age of Television* (Monogràfics FRAME, 2011), *Exploraciones creativas. Prácticas artísticas y culturales de los nuevos medios* (Editorial UOC, 2010), o *Comunicación audiovisual digital. Nuevos medios, nuevos usos, nuevas formas* (Editorial UOC, 2005), entre d'altres.

CV

Nieves Rosendo

Becària FPU
 Departament d'Informació i Comunicació
 Universitat de Granada
 nrs@ugr.es

Departamento de Información y Comunicación
 Universidad de Granada
 18071 Granada (España)

Màster en Estudis Teatral i Literaris per la Universitat de Granada. El seu treball final de màster «Hacia una narratología de los nuevos medios: las narrativas transmedia» va merèixer la màxima qualificació. A més, compta amb un màster en Literatura en l'Era Digital de la Universitat de Barcelona i una llicenciatura en Filologia Hispànica de la Universitat de Màlaga. Ha obtingut dues beques com a investigadora visitant en el Departament de Games Studies de la ITU de Copenhaguen i en el Departament d'Estudis Culturals de la KU de Leuven i ha participat en conferències internacionals amb treballs sobre literatura digital, narrativa, sèries de televisió i videojocs. Ha estat la coordinadora del I i II Seminaris internacionals del projecte *Nar_Trans*, i ocupa la Secretaria de la primera Conferència internacional de narratives transmèdia (2016). Membre del projecte I+D *NarTrans. Narrativas transmediales: nuevos modos de ficción audiovisual, comunicación informativa y performance en la era digital* (CSO2013-47288), i membre del grup de investigació COMMUNICAV (SEJ-585).